

לפי שאין עושין אותה אלא לגון – למראה, כלומר, אף שהחלבון נשאר למעלה ואינו עומד לאכילה, והחלבון מתערב עם המאכל ועומד לאכילה, מכל מקום אינו חשוב כבורר פסולת מתוך אוכל, כיון שאף החלבון שהוא מסנן מתוך החלבון אינו בשביל אכילה, אלא רק כדי ליפות מראה החרדל, ושניהם חשובים אוכל.

הגמרא דנה במין מאכל העשוי מחרדל, באיזה אופן מותר להכינו בשבת: איתמר – נאמר בבית המדרש, חרדל שלשו מערב שבת, למחר בשבת, כשרוצה להכינו, אמר רב, ממחו בכלי – מערבו במים או בין על ידי כלי, כגון בכף או כיוצא בו, אבל לא ביד. וטעם הדבר, כיון שעירוב החרדל והמשקים חשובים כלשהו, צריך לעשות שינוי, וכשמערב על ידי כלי, אינו יכול לערב ולמחות היטב, ונחשב שינוי, אבל אם מערב ביד, הרי מערבו היטב ואסור משום לש.

שמואל תמה על דברי רב וחולק עליו: אמר ליה שמואל, היתכן לאסור ביד, אמו כל יומא ממחו ליה ביד – וכי כל יום (בימות החול) ממחים אותו ביד, הרי באופן זה מאכל חמורים הוא. אלא אמר שמואל, ממחו ביד, כיון שאין הדרך בחול לערבו ביד, ונחשב שינוי, ואינו ממחו בכלי.

הגמרא מביאה דעות נוספות בזה: איתמר – נאמר בבית המדרש, רבי אלעזר אמר, אחד זה ואחד זה, כלומר בין ביד בין בכלי, אסור. ורבי יוחנן אמר, אחד זה ואחד זה מותר. אביי ורבא דאמרי תרנויהו – אמרו שניהם על מחלוקת זו, אין הלכה כרבי יוחנן שמתיר בין ביד בין בכלי.

לאחר שרבי יוחנן ורבי אלעזר נחלקו כאמור, קם רבי יוחנן בשמיטתיה דרבי אלעזר – חזר בו רבי יוחנן ועמד בשיטתו של רבי אלעזר שאסור בשניהם, וקם רבי אלעזר בשמיטתיה דשמואל – וחזר בו רבי אלעזר ועמד בשיטתו של שמואל שביד מותר ובכלי אסור. כיון שחזר רבי יוחנן מדבריו, אביי ורבא דאמרי תרנויהו – אמרו שניהם על מחלוקת זו, הלכה כרבי יוחנן, שאסור ללוש בין ביד בין בכלי.

הגמרא מביאה כמה עובדות בענין זה: אימיה דאביי – אומנתו של אביי, עבדה ליה – עשתה לו חרדל בשבת, ולא אכל, וכפי שפסק שאסור לערבו בין ביד בין בכלי. דביתיה דזעירא – אשת זעירא עבדה ליה – עשתה חרדל לרב חייה בר אשי, ולא אכיל. אמרה ליה אשתו של זעירא לרב חייה בר אשי, לרפך עבדי ליה ואכל, ואת לא אכלת – הרי לזעירי רבך עשיתי חרדל בשבת ואכלו, והיתכן שאתה לא תאכלנו. אמר רבא בר שבא, הוה קאמינא קמיה דרבינא – הייתי עומד ומשמש לפני רבינא, ונכחי ליה בשופתא דתובא – בחשתי וערבתי לו את החרדל בקלח האמצעי של שום, ואכל.

פסק הלכה בענין: אמר מר זוטרא, לית הלכתא בכל הני שמעתיא – אין הלכה ככל אלו השמועות, אלא כי הא דאיתמר – כפי שנאמר בבית המדרש, חרדל שלשו מערב שבת, למחר בשבת, ממחו – מערבו במים או בין, בין ביד בין בכלי, ונותן לתוכו דבש, ולא ימרוף – לא יערב בנח כדרך שמערבים ביצה בקערה בכף, אלא מערב בנחת.

כיוצא בזה: שחליים – מין עשב ששחקן במים מערב שבת, למחר בשבת נותן לתוכו שמן וחומץ, וממשיך – ונותן לתוכו תבלין ששמו אמיתא, ולא ימרוף בכח אלא מערב בנחת. כיוצא בזה, שום שרפסקו מערב שבת, למחר נותן לתוכו פול וגריסין, ולא ישחוק, אלא מערב.

הגמרא מבארת מהו אמיתא: נאמר לעיל 'וממשיך את אמיתא לתוכו'. ושאלת הגמרא: מאי אמיתא. משיבה הגמרא: נינייא – מינסא. אמר אביי, שמע מינה, האי נינייא מעליא לתחלי – מוכח מכאן, שמינסא טובה לעירוב עם שחליים.

שנינו במשנה: ועושין אנומלין בשבת. הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תנו רבנן, עושין אנומלין בשבת, מפני שהוא משקה לצמאים,

ומאכל בריאים הוא, ואין עושין אלוניות – מין משקה שעשוי להקר את היוצא מבית המרחץ, ודומה הוא לתרופה שאסור לעשות בשבת. ואיזו היא אנומלין, ואיזו היא אלונית. אנומלין עשויה מין ודבש ופלפלין אלוניות עשויה מין ישן ומים צלולין ואפרסמון, דעברי לבי מסותא למיך – שעושים כדי לצנן את היוצא מבית המרחץ.

מעשה בענין אלוניות: אמר רב יוסה, וימנא חדא עלית בתר מר עוקבא לבי באני – פעם אחת נכנסתי אחר מר עוקבא לבית המרחץ, כי נפקי אתאי – וכשיצאתי ובאתי, אשקיין חמרא חד בסא – השקה אותי כוס אחד אלונית, וחשי מבינתא דראשי ועד מופתא דברעי – והרגשתי בציתו משערות ראשי עד צפרני רגלי. ואי אשקיין בסא אחרינא – ואם היה משקה אותי עוד כוס והייתי נשאר בין החיים, הווי מסתפינא דלמא מנכו לי מוכותא דעלמא דאתי – הייתי מפחד שמו יכבו מזכויותי לעולם הבא.

מקשה הגמרא: והא מר עוקבא דשתי כל יומא – והרי מר עוקבא היה שותה כל יום אלונית ולא היה מייקו. משיבה הגמרא: שאני מר עוקבא דדש ביה – שונה הדבר במר עוקבא, שהיה רגיל בכך, ולכן לא הזיקו.

משנה

משנתנו מוסיפה ללמד על פעולות שונות שחלקן אסורות משום מלאכה בשבת וחלקן דומות למלאכות ומותרות: אין שורין את החילתית במים פושרין בשבת. אבל נותן אותו לתוך החומץ ומטביל בו את מאכלו.

ואין שולין את הכרשינין – אין נותנים מים על הכרשינין כדי שתצוף פסולתן למעלה ויובל לשלותן, משום בורר. ולא שפין – אין משפשפין אותן ביד כדי להסיר מהן את הפסולת, משום בורר. אבל נותן את הכרשינין לתוך הכברה או לתוך הפלפלה – וסל, ואף על פי שפעמים שהפסולת נופלת דרך נקבי הכברה או הסל והפסולת נבררת מאליה.

אין פוקרין את התבן בכברה כדי שיפול ממנו המוץ שלא יזיק לבהמה האוכלת אותו. ולא יתננו על גבי מקום גבוה בשביל שהרוח תורה אותו ויירד המוץ, משום מרקד. אבל נוטל הוא את התבן בכברה ונותן לתוך הארבעים שתאכל ממנו הבהמה אף שעל ידי כך נופל המוץ מאליו.

גמרא

שנינו במשנה: אין שורין את החילתית בפושרין בשבת. הגמרא דנה אם הוא אסור מן התורה או מדרבנן: איבעיא להו – הסתפקו בני הישיבה, אם שגג ושרה חילתית בפושרין, מאי – מה דינו, האם הוא חייב חטאת או לא.

תרנא – פירש רב אדא נרשאה קמיה – לפני דרב יוסה, אם שרה חייב חטאת, משום שעבר על איסור תורה.

אמר ליה אביי לרב אדא, אלא מעתה, אם שרה אומצא במינא – בשר חי במים, הכי נמי דמיחייב – האם גם בזה חייב חטאת, והרי אין לומר כן, שודאי שריית בשר חי במים אינה מלאכה. אלא אמר אביי, איסור שריית חילתית הוא מדרבנן, שגזרו שלא לעשות כן כדי שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחול.

הגמרא דנה אם מותר לשרות חילתית בצונן: כעא מיניה – שאל רבי יוחנן מרבי ינאי, מהו לשרות את החילתית בצונן. אמר ליה רבי ינאי לרבי יוחנן, אסור.

מקשה רבי יוחנן: והא אנן תנן – והרי שנינו במשנתנו, אין שורין את החילתית בפושרין, ומשמע שדווקא בפושרין אסור, הא – אבל בצונן מותר.

אמר ליה רבי ינאי לרבי יוחנן, אם בן שאיני יודע לפרש את המשנה

יותר ממך, מה בין לי וְלָךְ – במה אני גדול ממך, מִתְּנִיתִין וְיִחְדָּהָ
הִיא – משנתנו כדעת יחיד היא שנויה, דִּתְנָא בברייתא, אֵין שוּרִין
את החילתית לא בְּחֻמֵּין וְלֹא בְּצוּנֵין, רַבִּי יוֹסִי אָמַר, בְּחֻמֵּין אָסוּר
בְּצוּנֵין מוֹתֵר, ומשנתנו כדעת רבי יוסי המתיר בצונן, אך ההלכה היא
כחכמים האוסרים אף בצונן.

הגמרא מבארת לאיזה צורך שורין את החילתית במים. מבררת
הגמרא: לְמַאי עָבְדִי לִיה – לצורך מה שורין את החילתית במים.
משיבה הגמרא: לְיוֹקְרָא דְלִיבָא – לכובד הלב.

הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רַב אָחָא פִּר יוֹסֵף חֹשׁ בְּיוֹקְרָא
דְּלִיבָא – הרגיש כובד הלב, אָתָא לְקַמְיָה וְ-ובא לפני דְּמַר עוֹקְבָא,
אָמַר לִיה מַר עוֹקְבָא לֵרַב אָחָא בְּר יוֹסֵף, זֵיל שְׁתִּי תִלְתָּא תִקְלִי
חִילְתָּא – לך ושתה משקל שלשה זהובים של חילתית שרויה במים,
בְּתִלְתָּא יוֹמֵי – במשך שלשה ימים. אֲזַל אִישְׁתִּי חֲמִשָּׁא בִשְׁבַת
וּמַעְלִי שַׁבַּת – הלך ושתה ביום חמישי בשבת ובערב שבת, לְצִפְרָא
אֲזַל שְׂאֵל בִּי מְדֻרָּשָׁא – בבוקר של יום השבת הלך ושאל בבית
המדרש מה יעשה בשבת. אָמְרוּ לִיה – אמרו לו בבית המדרש, תִּנָּא
דְּבִי רַב אָדָא – שנו בבית מדרשו של רב אדא, וְאָמְרִי לָהּ תָנָא דְּבִי
מַר בְּר רַב אָדָא – ויש אומרים ששנו כן בבית מדרשו של מר בנו של
רב אדא. שוֹתָה אָדָם קָב אוֹ בְּקִיפֵּי של חילתית שרויה במים, וְאִינוּ
חֹזְשִׁים, ולפי ברייתא זו מותר לך לשותות חילתית בשבת. אָמַר לָהּ
רב אדא בר יוסף, לְשִׁתוֹת לֹא מְבִיעֵיָא לִי – לא הסתפקתי אם מותר
לשותות חילתית בשבת, והיה פשוט לי הדבר להיות, שהרי גם
הבריאים שותים אותו, ומשקה שהבריאים שותים אותו מותר
לשותותו אף לרפואה, בִּי קָא מִבְּעֵיָא לִי לְשִׁתוֹת מַאי – אלא
הסתפקתי בדיון ששנינו במשנתנו שאין שורין חילתית בשבת, האם
לצורך רפואה מותר. אָמַר לָהּ רַב חֵיָא בְּר אֲבִין, בְּדִירִי הָוָה
עוֹבְדָא – בי היה מעשה כזה, וְאִתְנִי שְׂאִילָתִיה – ובאתי ושאלתי לָרַב
אָדָא בְּר אֲהֵבָה אם מותר לי לשותות חילתית בשבת, וְלֹא הָוָה בִּידִיה
– ולא היה בידו להשיב לי, אָתְנִי שְׂאִילָתִיה – ובאתי ושאלתי לָרַב
הוֹנָא, וְאָמַר לִי רַב הוֹנָא, הֵבִי קָאָמַר – כך אמר רב, שוֹתָה בְּצוּנֵין
וּמִנִּיָּה בְּחֻמֵּין כְּדִי חֲתֻמָּו.

שואלת הגמרא: בְּמָנָא דְּשָׁרִי – האם רב שהתיר לשרות בצונן הוא
משום שהוא סובר כרבי יוסי בברייתא לעיל שהתיר לשרות חילתית
בצונן, אבל לחכמים אסור לשרות בצונן. משיבה הגמרא: אֲפִילוּ
לְמָנָא דְּאָסֵר – רב התיר לשרות חילתית בצונן אפילו לדעת חכמים
האוסרים לעשות כן, הֵנִי מִילִי – דברים אלו שאסרו חכמים לשרות
בצונן אינם אלא הִיכָא דְּלֹא אִישְׁתִּי כָּלֵל – במקום שעדיין לא שתה
מהם כלל, אֲבָל הֵכָא – כאן במקרה שבא לפנינו, בְּיוֹן דְּאִישְׁתִּי
חֲמִשָּׁא וּמַעְלִי שַׁבְּתָא – כיון שכבר שתה ביום חמישי ובערב שבת,
אִי לֹא שְׁתִּי בִשְׁבַת מְסִתְבֵּן – אם לא ישתה גם בשבת יבא לידי
סכנה, שהרי צריך לשותותו שלשה ימים רצופים, הלכך מותר לו אף

לשרות את החילתית בצונן.

מאחר והובא מעשה מרב אחא בר יוסף הנוגע לסוגייתנו, מביאה
הגמרא מעשה נוסף שאירע עמו בשבת: מִסְתְּמִיָּהּ וְאֲזַל רַב אָחָא
בְּר יוֹסֵף אֲבָתָתִיה – פעם אחת היה רב אחא בר יוסף נסמך בהליכתו
על כתפיו דְּרַב נַחֲמָן בְּר יִצְחָק בְּר אֲחֵתִיה – בן אחותו, אָמַר לִיה רַב
אחא בר יוסף לרב נחמן בר יצחק, בִּי מְבִינֵין לְבִי רַב סְפָרָא עֵילִינָא
– כשנגיע לביתו של רב ספרא הכניסני לשם. בִּי מְבִינֵי עֵילִיָּה –
כשהגיעו לביתו של רב ספרא הכניסו רב נחמן בר יצחק. בְּעָא מִינִיה
– שאל רב אחא בר יוסף מרב ספרא, מָהוּ לְכַסְפוּסִי בִּיתְנִיתָא
בִּשְׁבָּתָא – האם מותר לשפשף בשבת בגד פשתן שהתכבס, שלאחר
הכיבוס נעשה הבגד קשה ועל ידי השפשוף נעשה רך, ושפשוף זה
מועיל גם להלבין את הבגד. וצדדי הספק הם, האם לְרַבּוּכִי
בִּיתְנִיתָא קָא מִיבִינֵין – כוונתו בשיפשוף לרכך את הבגד, וְשִׁפִּיר דְּמִי
– ומותר לעשות כן בשבת, או דִּילְמָא לְאוּלֹדִי חִיּוּרָא מְבִינֵין –
שמא כוונתו להוליד בו לובן ו-נקיון, וְאָסִיר – ואסור לעשות כן
בשבת. אָמַר לִיה רַב סְפָרָא לֵרַב אָחָא בְּר יוֹסֵף, לְרַבּוּכִי קָא מִיבִינֵין
וְשִׁפִּיר דְּמִי – כוונתו לרכך את הבגד ומותר לעשות כן.

בִּי נִפְקִי אָתָא – כשיצא ובא רב אחא בר יוסף מביתו של רב ספרא,
אָמַר לִיה רַב נַחֲמָן בְּר יִצְחָק לֵרַב אָחָא בְּר יוֹסֵף, מַאי בְּעָא מִינִיה
– מה שאל מר ממנו ו-מרב ספרא) אָמַר לִיה רַב אָחָא בְּר יוֹסֵף, בְּעִי
מִינִיה מָהוּ לְכַסְפוּסִי בִּיתְנִיתָא – שאלתי אותו האם מותר
לשפשף בשבת בגד פשתן שהתכבס, וְאָמַר לִי שִׁפִּיר דְּמִי – מותר.
הקשה רב נחמן בר יצחק לרב אחא בר יוסף, מדוע הסתפק רק לענין
בגד פשתן, וְתַבְּעִי לִיה לְמַר סוּדְרָא – ויסתפק מר האם מותר לשפשף
סודר בשבת. השיב רב אחא בר יוסף, סוּדְרָא לֹא קָא מִבְּעֵיָא לִי –
בסודר לא הסתפקתי, דְּבָעִי – שכבר שאלתי כן מִרַב הוֹנָא וְשָׁשִׁים לִי
– ופשט לי את שאלתי.

שאל רב נחמן בר יצחק, וְתִיפְשִׁיט לִיה לְמַר מְסוּדְרָא – ותפשט
את שאלתך לענין בגד פשתן מתשובתו של רב הונא לענין סודר.
אָמַר לִיה רַב אָחָא בְּר יוֹסֵף, אֵינוּ דומה כתונת שנתכבסה לסודר
שנתכבס, הָתָם – שם בסודר שנתכבס, מִיָּתוּי בִּי אוּלֹדִי חִיּוּרָא –
נראה כמוליד לובן, ואילו הֵכָא – כאן בכתונת של פשתן
שנתכבסה, לֹא מִיָּתוּי בְּאוּלֹדִי חִיּוּרָא – אינו נראה כמוליד לובן,
שאדם מקפיד על ליבונו של הסודר יותר ממה שמקפיד על ליבון
הכתונת, הלכך אף שלגבי סודר פשט לי רב הונא שאסור, עדיין
הסתפקתי מה הדין בכתונת, ופשט לי רב ספרא שאכן דין הכתונת
שונה מדין הסודר ומותר, כיון שעיקר שפשוף הכתונת הוא כדי
לרכך את הבגד.

הגמרא דנה עוד בענין כתונת של פשתן שנתכבסה: אָמַר רַב הִסְדָּא,
הָאִי בִּיתְנִיתָא – כתונת של פשתן שנתכבסה, ושטחיה על הקנה
מערב שבת ליבשה, ורוצה ליטלה בשבת,

הגמרא מביאה מאמר אחר מענין המאמר הקודם שאמר רב חסדא: **וְאָמַר רַב פַּפָּא, הָאֵי מֵאֵן דְּאִפְשָׁר לְמִישְׁתִּי שִׁיכְרָא** – מי שאפשר לו לשותות שיכר, וְשִׁתִּי חֲמֵרָא – ושותה יין, עֹזְבֵר מְשֻׁם בַּל תִּשְׁחִית, שדמיו יקרים יותר ומוציא הוצאות שלא לצורך. אומרת הגמרא: וְלֹאֵן מִילְתָּא הִיא – דברי רב פפא ורב חסדא לענין בל תשחית אינם נכונים, בַּל תִּשְׁחִית דְּנוּפָא – (של גופו) עֲדִיף מִבַּל תִּשְׁחִית של ממונו, וכשאוכל פת חטים ושותה יין, שהם בריאים יותר מפת שעורים ושיכר, אין זה מוציא הוצאות שלא לצורך. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב דְּלִית לֵיהּ מִשְׁחָא – תלמיד חכם שאין לו שמן לסוך ידיו קודם נטילת מים אחרונים כדי להעביר הזוהמה מעל ידיו, נִמְשִׁי בְמֵינָא דְחִרְצִי – ירחץ ידיו במים שנקוו בחריצים וגדל עליהם ירקרקות עבה ונוחה בשמן. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב דְּזִבִּין אֹמְצָא – תלמיד חכם הקונה בשר חי, לְזִיבִין אֹמְצָא – יקנה את צואר הבהמה, דְּאִית בֵּיהּ תִּלְתָּא מֵינֵי בִישְׁרָא – שיש בו טעם של שלשה מיני בשר, בשר שמן, בשר כחוש, וגיד הצואר. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב דְּזִבִּין בִּיתוּנִיתָא – תלמיד חכם הקונה כתונת פשתן, לְזִיבִין מְדַנְהָר אָבָא – יקנה אותה ממקום הנקרא 'נהר אבא', שפשתנו יפה, ונִתְחַוְוָה בַּל תִּלְתִּין יִזְמִין – ויכבסנה אחת לשלושים יום ולא יותר, דְּמִפְתָּיָא לֵיהּ תִּרְסֵר יִרְחֵי שְׁתָּא – כדי שיפטר מלקנות כתונת חדשה שנים עשר חודש, כלומר, אם יקנה כתונת כזו שפשתנה יפה ויכבסנה פעם בשלושים יום, ולא יותר, תתקיים לו זמן רב, וְאֵנָּה עֲרָבָא – ואני ערב לו שתתקיים בידו. הגמרא מבררת את המקור של המילה 'כיתוניתא', שואלת הגמרא: מֵאֵי בִיתוּנִיתָא – מדוע כתונת קרויה 'כיתוניתא'. משיבה הגמרא: מלשון בִּיתָא נָאָה – כת נאה, כלומר ראויה היא להושיב את בעליה בין אנשים חשובים. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב לֹא לִיתִּיב אֲצִיפְתָּא חֲדָתָא – תלמיד חכם לא ישב על מחצלת חדשה של גמי לח, דְּמִכְלִיא מֵאֲנִיָּה – שהלחלוחית שבה מבלה את הבגדים. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב לֹא לִישְׁדֵּר מֵאֲנִיָּה לְאֻשְׁפִּיזִיהּ לְחִוְוִרִיהּ לֵיהּ – תלמיד חכם לא ישלח את בגדיו לבעלת האכסניא שלו שתכבסם, דְּלֹאֵן אִזְרָח אֲרַעָא – שאינו דרך ארץ, דִּלְמָא חֻזִּי בֵּיהּ מִיֵּד וְאִתֵּי לְמִנְנִיָּא – שמא תראה בו כתם של קרי ויתגנה עליה. אָמַר לְהוּ רַב חֲסָדָא לְבִנְיָתָהּ – לבנותיה, תִּיהִי צְנִיעִתָּן בְּאִפִּי גְבְרִיבֹי – תהיו צנועות בפני בעליכן, לֹא תִיכְלֹן נְהָמָא בְּאִפִּי גְבְרִיבֹי – אל תאכלו לחם בפני בעליכן, שפעמים שתאכלו הרבה ותתגנו עליהם. לֹא תִיכְלֹן יִרְקָא בְּלִילִיָּא – אל תאכלו ירק בלילה, מפני ריח הפה. לֹא תִיכְלֹן תְּמָרִי בְּלִילִיָּא – אל תאכלו תמרים בלילה, וְלֹא תִשְׁתֵּן שִׁיכְרָא בְּלִילִיָּא – ואל תשתו שיכר בלילה, שדברים אלו משלשלים ומביאים לידי הפחה. וְלֹא תִשְׁפֹּן הִיכָא דְּמִפְתָּי גְבְרִיבֹי – ולא תפנו במקום שרגילים בעליכן להיפנות שם, לא בגילוי בפניהם בשדות, ואפילו שלא בפניהם, שמכיר מקומו ומקומו, ומתוך כך נמאסת בעיניו. וְכִי קָא קָאֲרִי אֲבָבָא אִינִישׁ – וכשקורא אדם בדלת, לֹא תִיכְרֹן מִנּוּ – אל תאמרו 'מי הוא' בלשון זכר, אֱלֵא תאמרו מִנִּי – 'מי היא' בלשון נקבה, שלא תרגילו לשונכן לדבר עם זכרים. וכשבבליכן ממשמשים בכן קודם תשמיש, וְנָקִים מְרִנְנִיתָא בְּחֲדָא יָדִיהּ – ואוחזו את המרגלית (ו-דדים) בידו אחת, וְכִדָּא בְּחֲדָא יָדִיהּ – ואת הכור (או-אותו מקום) בידו אחרת, מְרִנְנִיתָא אֲחִיו לְהוּ – את המרגלית המציאו לו כדי שתתרבה תאותו, וְכִדָּא לֹא אֲחִיו לְהוּ – ואותו מקום אל תמציאו לו מחר, עַד דְּמִצְמַעְעֵן – עד שתתרבה תאותו ויצטער, וְחָדֵר אֲחִיו לְהוּ – ואז תמציאו לו. שנינו במשנה: אֵין שוֹלִין אֶת הַכֶּרְשִׁינִין [ובו'] אבל נותנם לתוך הכברה או לתוך הכלכלה (ו-סל). ואף על פי שפעמים שהפסולת נופלת דרך נקבי הכברה או הסל והפסולת נבררת מאליה. הגמרא מבררת שמשנתנו אינה שנויה כדברי הכל. אומרת הגמרא: מִתְּנִיתִין

מִשְׁלָפוֹ לְיָדֶיהָ מְקַנְיָא – לשלוף אותה מהקנה שָׁרִי – מותר, אבל קַנְיָא מְמַנָּה – להוציא את הקנה ממנה אֲסוּר, שהקנה עומד להסקה והוא מוקצה. אָמַר רַבָּא, וְאֵם כָּלִי קִינֵיא הוּא – ואם קנה של אורגים הוא, מותר להוציא את הקנה מהכתונת, שהוא כלי ואינו מוקצה בשבת. הגמרא מביאה הלכות נוספות בענין טלטול מוקצה: אָמַר רַב חֲסָדָא, הָאֵי בִישְׁתָּא דִּירְקָא – אגודה של ירק שאינה ראויה למאכל אדם, אֵי חֻזִּיא – אם ראויה היא לְמֵאכֵל בְּהֵמָה, שָׁרִי לְטַלְטֹלִי – מותר לטלטלה בשבת, וְאֵי לֹא – ואם אינה ראויה למאכל בהמה, אֲסוּר – אסור לטלטלה בשבת. אָמַר רַב תִּימָא בַר אֲשִׁי אָמַר רַב, הָאֵי תִלְתָּא דְּבִשְׁרָא – מלא החבל של בשר מלוח, שָׁרִי לְטַלְטֹלִי – מותר לטלטלו, שראוי לאכלו חי, דְּכֻוּרִי – אבל מלא החבל של דגים, אֲסוּר אֲסוּר לטלטלו, שדגים אינם נאכלים חיים. הגמרא מביאה מאמר בענייני דרך ארץ: אָמַר רַב קַמִּינָא, הָעוֹמֵד בְּאֲמָצַע הַמִּטָּה שאיש ואשתו רגילים לישן בה, הרי זה כְּאִילוּ עוֹמֵד בְּכִרְסֵיהָ שֶׁל אִשָּׁה, שמביא אותו לידי הרהור. דוחה הגמרא: וְלֹאֵן מִילְתָּא הִיא – ואין זה נכון, שאין איסור לעמוד שם. הגמרא מביאה מאמרים נוספים משמו של רב חסדא בענייני דרך ארץ: וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב דְּזִבִּין יִרְקָא – תלמיד חכם הקונה ירק, לְזִיבִין אֲרִיכָא – יקנה אגודה ארוכה של ירק, כיון שפִּישָׁא בִּי בִישָׁא – אגודת ירק אחת שזה לאחרת, כלומר כל אגודות הירק שוים בעוביין, וְאִזְרָבָא מְמִילָא – ומה שאגודה זו (שהוא לוקח) ארוכה מאגודות אחרות הוא משתכר. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב דְּזִבִּין קַנְיָא – תלמיד חכם הקונה חבילת קנים להסקה, לְזִיבִין אֲרִיכָא – יקנה חבילת קנים ארוכה, מִינָּה מִינָּה – שחבילה אחת שזה לאחרת, כלומר כל החבילות שוות בעוביין, וְאִזְרָבָא מְמִילָא – ומה שחבילה זו (שהוא לוקח) ארוכה מהאחרות הוא משתכר. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב דְּלֹא נִפְיָשָׁא לֵיהּ רִיפְתָּא – תלמיד חכם שאין לו הרבה לחם, לֹא לִיכּוֹל יִרְקָא – לא יאכל ירק חי, מְשֻׁם דְּנִירִיר – שמושך ומגדיל את התיאבון, וירצה לאכול הרבה לחם ואין לו. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, אָנָּא – אני, לֹא בְּעִינִיתִי אֲכָלִי יִרְקָא – לא בענייתי אכלתי ירק, וְלֹא בְּעִינִיתִי אֲכָלִי יִרְקָא – ולא בעשיריתי אכלתי ירק. בְּעִינִיתִי לֹא אכלתי, מְשֻׁם דְּנִירִיר – שמושך ומגדיל את התיאבון, וּבְעִינִיתִי – בעשיריתי לא אכלתי, דְּאֲמִינָא – שאמרתי, הִיכָא דְּעִייל יִרְקָא לֵיעוֹל בְּשָׂרָא וְכוּרִי – תחת שיכנס ירק יכנסו במקומו בשר ודגים. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב דְּלֹא נִפְיָשָׁא לֵיהּ רִיפְתָּא – תלמיד חכם שאין לו הרבה לחם, לֹא לִיבְצַע בְּצוּעִי – לא יבצע פרוסות, כלומר לא יאכל עכשיו את המעט שיש לו, ולאחר זמן כשימצא עוד פת יאכל עוד, אלא ימתין עד שיהיה לו שיעור הראוי לשבוע בו יאכל, שאין אדם שבע כשאוכל מעט מעט. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, בַּר בִּי רַב דְּלֹא נִפְיָשָׁא לֵיהּ רִיפְתָּא – תלמיד חכם שאין לו הרבה לחם, לֹא לִיבְצַע – לא יבצע על הלחם לחלקו למסובים עמו, מֵאֵי מְעִמָּא – מה הטעם, דְּלֹא עָבִיד בְּעוֹן יָפָה – משום שאינו מחלק למסובים בעין יפה. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, אָנָּא – אני, מְעִינְקָא – מתחילה קודם שנעשיתי עשיר, לֹא הוּא בְּצַעָנָא – לא הייתי בוצע על הלחם, עַד דְּשִׁדְרָא יְדִי בְּכֹבֵל מִנָּה – ומצאתי בו פת כדי כל צרכי. וְאָמַר רַב חֲסָדָא, הָאֵי מֵאֵן דְּאִפְשָׁר לֵיהּ לְמִיכַל נְהָמָא דְּשַׁעְרִי – מי שאפשר לו לאכול לחם העשוי משעורים, וְאֲכָל דְּחִיפִי – ואוכל לחם העשוי מחיטים, קַעֲבֵר – עובר מְשֻׁם בַּל תִּשְׁחִית, משום שדמיו יקרים יותר ומוציא הוצאות שלא לצורך.

1 – משנתנו ששינינו בה שנותנים לתוך הכברה, דלא כר' ה' תנא –
 2 אינה הולכת בשיטת תנא זה שבברייתא, דתניא בברייתא, רבי
 3 אליעזר בן יעקב אומר, אין משגיחין בכברה כל עיקר – אין
 4 משתמשים בכברה כלל.

משנה

5 משנתנו מלמדת דינים נוספים בענין הכנת מאכל בהמה בשבת:
 6 גורפין את האבוס בשבת לנקותו מן העפרורית שבו מלפני הפתם –
 7 מלפני השור שמפטמים אותו, שלא תתערב הפסולת שבאבוס עם
 8 התבן והשעורים שנותנים עכשיו לפניו ויקרן במאכלו. ומסקלין את
 9 התבן שלפני השור לגדרין כשהוא מרובה, מפני הרע – שלא
 10 ידרסנו ברגליו ויטנפנו בצואתו, דברי רבי דוסא. וחכמים אוסרין,
 11 נוטלין שעורין ותבן מלפני בהמה זו, ונותנין לפני בהמה זו בשבת,
 12 ואין אומרים שמתלטל דבר שאינו ראוי, ואסור משום טלטול שלא
 13 לצורך, אלא ראוי הוא, משום שאין בהמה קצה במאכל הניטל
 14 מלפני חבירתה.

גמרא

16 שנינו במשנה: גורפים את העפרורית מן האבוס מלפני השור
 17 שמפטמים אותו, ומסקלים את התבן שלפני השור לצדדים כשהוא
 18 מרובה, שלא יטנפנו בצואה, דברי רבי דוסא, וחכמים אוסרים.
 19 הגמרא תבאר באיזה דין נחלקו חכמים על רבי דוסא: איבעיא להו –
 20 הסתפקו בני הישיבה, האם רבנן ארששא פליגי – רבנן נחלקו על
 21 הירשא שהתיר רבי דוסא לגרוף את העפרורית, והם סוברים שאסור
 22 לגרפה, משום שפעמים שהאבוס של קרקע, וכשגורף את העפרורית
 23 מתכוין להשוות את הגומות שבקרקע כדי שלא יפלו השעורים
 24 לתוכן. או אפיפא פליגי – או שרבנן נחלקו על הסיפא שהתיר רבי
 25 דוסא לסלק את התבן לצדדים שלא יטנפנו השור, והם סוברים
 26 שאסור לסלקו, שכבר יש בו חלק שנמאס ואינו ראוי למאכל השור,
 27 ואסור לטלטלו. או אתרווייהו פליגי – או שנחלקו בשניהם, בין
 28 ברישא ובין בסיפא.

29 תא שמע בוא ושמע ראייה לפשוט הספק מברייתא, דתניא בברייתא,
 30 וחכמים אומרים, אחר זה ואחר זה – בין עפרורית שבאבוס שלפני

32 הפתם ובין תבן שלפני הפתם, לא יסקלנו לגדרין. הרי שרבנן נחלקו
 33 בין ברישא ובין בסיפא.
 34 הגמרא מבארת במה נחלקו רבי דוסא וחכמים בדין הראשון: אמר
 35 רב חסדא, מחלוקת רבי דוסא וחכמים היא דווקא באיבוס של
 36 קרקע, ונחלקו אם גזרו שמא ישוה גומות, אבל באיבוס של
 37 בלי, שאין בו חשש של השוואת גומות, לדברי הכל מותר
 38 לגרפו.

39 מקשה הגמרא: ואיבוס של קרקע מי איפא למאן דשירי – האם יש
 40 מי שמתיר לגרפו, הא קא משוי גומות – הרי ודאי יש לגזור שמא
 41 ישוה גומות. מתרצת הגמרא, אלא אי איתמר הכי איתמר – אלא
 42 מה שנאמר בשם רב חסדא בביאור המחלוקת של רבי דוסא וחכמים,
 43 כך נאמר, אמר רב חסדא, מחלוקת רבי דוסא וחכמים היא דווקא
 44 באיבוס של בלי, שרבי דוסא מתיר לגרפו כיון שאין בו חשש של
 45 השוואת גומות, וחכמים אוסרים משום גזירה שמא יבוא לגרוף
 46 איבוס של קרקע, אבל באיבוס של קרקע לדברי הכל אסור לגרוף
 47 את העפרורית, שמא ישוה גומות.

48 שנינו במשנה: ונוטלין שעורים ותבן מלפני בהמה זו ונותנים לפני
 49 בהמה אחרת בשבת. הגמרא מביאה שתי ברייתות בענין זה ומבארת
 50 אותם: תנא חדא – שנינו בברייתא אחת, נוטלין שעורים ותבן מלפני
 51 בהמה תשיה יפה, ונותנין לפני בהמה שפיה רע. ותניא אידך –
 52 ושנינו בברייתא אחרת, נוטלין מלפני בהמה שפיה רע, ונותנין
 53 לפני בהמה שפיה יפה.

54 אמר אבין, אידי ואידי – זו זו, כלומר בין הברייתא הראשונה ובין
 55 הברייתא השניה סוברת, שמקמי חמרא לקמי תורא שקלינן –
 56 נוטלים שעורים ותבן מלפני החמור ונותנים לפני השור, ומקמי תורא
 57 לקמי חמרא לא שקלינן – אין נוטלים שעורים ותבן מלפני השור כדי
 58 ליתנם לפני החמור, אלא שבברייתא הראשונה קראו לפה החמור
 59 'פה' ולפה הפרה רע' וברייתא השניה להיפוך, והא דקתני – ומה
 60 ששנינו בברייתא הראשונה 'נוטל מלפני בהמה שפיה יפה', היינו
 61 משום שמדובר בחמור, וקראו לפיו יפה משום דלית ליה רידי –
 62 שאינו מטיל ריריים במאכלו, והאוכל שלפניו אינו נמאס וראוי לחיתו
 63 לפני השור, ומה ששנינו באותה ברייתא 'נותנין לפני בהמה שפיה
 64 רע' היינו משום שמדובר בכברה,